

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота

Магістра

КОРЕКЦІЯ ЗВУКОВИМОВИ У СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ДИСЛАЛІЄЮ

Керівник:

Виконала: студентка KorLb1-M17z
групи спеціальності 016 Спеціальна
освіта.Логопедія.

Мосійчук Анастасія Михайлівна

Керівник:

Опалюк О.М., кандидат
педагогічних наук, доцент кафедри
логопедії та спеціальних методик

Рецензент:

Вержиковська О.М., кандидат
педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський - 2018 року

ЗМІСТ

	сторінки
ВСТУП	3
Розділ I. Теоретичні основи розвитку звуковимови у дошкільників із дислалією	
1.1 Характеристика дислалії, як стійкого порушення звуковимови.....	7
1.2 Організація логопедичної роботи з корекції дислалії.....	28
Висновок до розділу	36
Розділ II. Дослідження звуковимови у дошкільників із дислалією	
2.1. Методика вивчення рівня розвитку звуковимови у дошкільників з дислалією.....	37
2.2. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	43
Висновок до розділу	49
Розділ III. Корекція звуковимови у старших дошкільників із дислалією	
3.1. Зміст логопедичної роботи з подолання дислалії у старших дошкільників.....	50
3.2. Особливості використання мовленнєвих вправ при корекції звуковимови у дошкільників із дислалією.....	71
Висновок до розділу	77
Висновки	78
Список використаних джерел	81
Додатки	87
Додаток А. Індивідуальна мовна карта	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні дослідження науковців, висвітлені в дефектологічних публікаціях і спостереження практиків, показують, що несприятливі соціально-економічні фактори життя зумовлюють зростання кількості дітей з проблемами мовленнєвого розвитку. Тому актуальною проблемою є своєчасне попередження, виявлення і подолання порушень мовлення у дітей, враховуючи особливо важливе значення мови і мовлення в особистісному становленні дітей та мовленнєвої підготовки до навчання у школі з шести років [18].

Одним із завдань всебічного розвитку дітей є розвиток мовлення. Чим краще буде розвинене мовлення дитини, тим більше можливостей відкриється перед нею у пізнанні навколишнього світу, тим легше їй буде спілкуватися.

Мовленнєве спілкування займає центральне місце в житті людини, «як фактор його психічного розвитку, умова саморегуляції», як «засіб прилучення особистості до суспільних знань і засвоєння суспільного досвіду, як умова розвитку мислення» [16].

Становлення мовного спілкування відбувається поступово, разом з розвитком дитини. Формування мовлення взаємопов'язане з розвитком усіх психічних функцій дітей.

Недостатній розвиток звуковимови або лексики, граматичного оформлення фрази, або мелодії і виразності, темпу, ритму, плавності мовлення, здібності передавати свою думку, бажання – все це разом і окремо може викликати у дитини замкнутість, сором'язливість, уповільнення мовної активності, своєрідні мовні хитрощі.

Наукові дослідження (Г.О.Каше, Р.Є.Левіна, Л.Ф.Спірова) і практичний досвід роботи свідчать, що своєчасне виявлення і виправлення вад звуковимови сприяє попередженню алексії (дислексії), аграфії (дисграфії) у подальшому навчанню дітей у школі.

Використання різних мовних засобів у процесі мовленнєвого розвитку визначає вікові особливості формування звуковимови дітей. Виявлення труднощів формування правильної звуковимови та їх подолання забезпечують нормальний розвиток спілкування у дітей, при порушенні якого виникають дефекти фонетичного оформлення мовлення. Найбільш поширеним дефектом вимовляння вважають дислалію. При дислалії деякі звуки або зовсім не вимовляються, або спотворюються, або замінюються іншими. Недостатньо ясне мовлення ускладнює відносини з оточуючими, може викликати інші дефекти мовлення, впливає на особистість дитини. Тому важливо своєчасно виправляти різні порушення звуковимови.

Своєчасне виявлення і корекція мовленнєвих вад дозволяє добитися кращих результатів у формуванні позитивних рис особистості, правильних взаємовідносин з навколишніми, і врешті, забезпечити повноцінну підготовку дітей до навчання у школі. Правильне усне мовлення є важливою умовою успішного навчання дитини не тільки рідної мови, але і всіх предметів що вивчаються в школі.

Корекційна робота з усунення порушень мовлення полягає у виправленні недоліків мовлення. Основною метою корекційної роботи при дислалії є формування умінь і навичок правильного відтворення звуків мовлення [57]. Спираючись на принципи логопедичного впливу при дислалії, проводять логопедичні та психолого-педагогічне обстеження. Результати обстеження дозволяють організувати корекційну роботу за допомогою практичних, наочних та словесних методів. Вивченням порушень звуковимови і роботою щодо їх усунення займалися Н.С. Гаврилова, О.Б. Белова, О.П. Мілевська, А.Г. Богомолова, К.П. Беккер, Л.С. Волкова, Р.Є. Левіна, О.В. Правдина, Е.Ф. Рау, М.Шофак, Т.Б. Філічева, М.Ф. Фомічова, М.Е. Хватцев, Н.А. Чевелева.

Р.Є. Левіна вважає, що при дислалії порушення звуковимови можуть бути обумовлені різними патогенними факторами, мати різну ступінь прояву, саме тому необхідний пошук найбільш ефективних шляхів корекції даного мовного

порушення, що і визначило тему, мету і основні завдання нашого дослідження.

Мета дослідження: з'ясувати найбільш ефективні методи корекції порушень звуковимови у старших дошкільників, розробити систему корекційної роботи з ними.

Об'єкт дослідження: порушення звуковимови у дошкільників із дислалією.

Предмет дослідження: система корекційної роботи, спрямованої на виправлення звуковимови у дошкільників із дислалією.

Гіпотеза дослідження: подолання порушень звуковимови у дошкільників із дислалією буде більш ефективним за умови врахування провідного виду діяльності дошкільників, причин, механізмів і структури порушення звуковимови при дислалії, відповідної системи корекційної роботи з дошкільниками.

Для реалізації поставленої мети і перевірки гіпотези було окреслено наступні **завдання:**

1.З'ясувати теоретичні основи порушень звуковимови при дислалії та шляхи їх подолання.

2.Вивчити рівень сформованості звуковимови у дошкільників із дислалією.

3.Розробити систему корекційної роботи з розвитку звуковимови у дошкільників із дислалією.

Методи дослідження: теоретичний аналіз спеціальної психолого-педагогічної літератури, констатувальний та формувальний етапи дослідження, аналіз практичних робіт дітей, методики дослідження рівня оволодіння писемним мовленням, якісна та кількісна обробка експериментальних даних.

Теоретична значення одержаних результатів: з'ясовано сутність та причини дислалії, як стійкого порушення звуковимови; встановлено етапи логопедичної роботи при усуненні дислалії у старших дошкільників.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено систему діагностики та корекції рівня розвитку звуковимови у старших дошкільників із дислалією. Результати дослідження можливо використати при викладанні курсів зі спеціальної дошкільної педагогіки.

Експериментальна база дослідження дослідження проводилося на базі Мурованокуриловецький дошкільний навчальний заклад ясла-садочок №2 «Сонечко»" Мурованокуриловецького району Вінницької області.

Апробація роботи. Основні результати дипломної роботи обговорювались на студентській науково-практичній конференції у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Публікації. Робота висвітлена у статті: «Особливості організації логопедичної роботи з корекції дислалії».

Структура роботи: робота включає вступ, три розділи, загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

ВИСНОВКИ

Теоретико-експериментальне дослідження проблеми корекції звуковимови у дошкільників із дислалією дало нам змогу зробити наступні висновки.

Виправлення порушень звуковимови у дошкільників із дислалією - одне з найважливіших завдань логопедії, від вирішення якого залежить розвиток дитини, що має порушення звуковимови. Всебічний розвиток дитини передбачає облік не тільки психолого - педагогічного але і логопедичного фактора при усуненні порушень звуковимови у дітей з дислалією.

Дислалія - це мовленнєва вада, при якій дитина не може вимовити ті чи інші звуки, замінює їх іншими або змішує їх між собою.

У основі порушеної звуковимови лежать нейродинамічні функціональні зрушення в центральних відділах мовно-рухового й мовно-слухового аналізаторів або дефекти анатомічної будови артикуляційного апарату, що зумовлюють дві основні форми дислалії: органічну, з ушкодженням артикуляційного апарату, і функціональну, не пов'язану з такими пошкодженнями

Існує дві основні форми дислалії, у залежності від локалізації порушення і причин, що обумовлюють недолік звуковимови: функціональна і механічна.

У тих випадках, коли не спостерігаються органічні порушення говорять про функціональну дислалію. При відхиленнях периферичного мовленнєвого апарату (зубів, щелеп, язика, піднебіння) говорять про механічну дислалію.

У свою чергу, функціональна дислалія включає у себе три основні форми: акустико-фонематична - в основі цього виду є недостатність фонематичного або слухового сприйняття; артикуляційно - фонематична - полягає у тому, що немає порушень фонематичного сприйняття, але звуки змішуються і замінюються між собою і артикуляційно - фонетична - включає у себе вади звукового оформлення мовлення, зумовлені неправильно сформованими позиціями тобто діти вимовляють звук не точно, не характерно для даної системи мовлення.

Логопедичну роботу з подолання дислалії потрібно будувати з урахуванням розвитку звуковимови в онтогенезі. Для успішної корекції порушень звуковимови у дошкільників необхідно здійснювати за допомогою диференційованого підходу, який передбачає:

- врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини;
- зниження етіології, механізмів, структури мовленнєвого недоліку;
- використання методів навчання, вибір яких залежить від етапу логопедичної роботи.

Корекційна робота з усунення порушень звуковимови включає в себе кілька етапів.

Підготовчий етап. На якому йде підготовка мовленнєво-слухового і мовленнєво-рухового аналізаторів до правильного сприйняття і відтворення звуків.

Другий етап - власне постановка звуку. Мета даного етапу полягає у виробленні правильної звуковимови ізольованого звуку.

На третьому етапі проводиться робота з формування правильної вимови звуку за допомогою фразового мовлення.

Четвертий етап включає у себе вміння розрізняти змішані звуки і використання їх у власному мовленні.

На констатувальному етапі дослідження була проведена діагностика рівня сформованості звуковимови у дітей з дислалією і нормально розвинених дітей, що дозволило нам виявити початковий рівень розвитку мовлення дітей та наявність недоліку.

Для усунення порушень, виявлених на констатувальному етапі дослідження ми розробили корекційні заходи щодо усунення порушень звуковимови у дошкільників із дислалією.

На основі результатів обстеження з урахуванням дефектів, діти були розділені на дві групи:

- 1 група - діти з артикуляційно - фонетичною дислалією;
- 2 група - діти з артикуляційно - фонематичною дислалією.

У ході роботи з першою підгрупою більшу увагу ми приділяли на формування окремих артикуляційних позицій, на формування фонематичного сприйняття і на розвиток слухового контролю. У роботі з другою підгрупою були використані вправи, що спрямовані на розвиток фонематичного сприйняття і операцій звукового аналізу.

У результаті проведеної роботи ми побачили, що відбулося підвищення мовленнєвої активності у дітей, покращилась артикуляція і звуковимова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баренцева Н. С. , Колесшкова Е. В. Развитие фонематического слуха у дошкольников. – М.:Педагогика, 1997.- 59с.
2. Беккер К. П., Совак М. Логопедия. – М.:Педагогика,1991.- 281с.
3. Белобрыкина О. А. Речь и общение. Пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: Академия развития, 1998 – 240с.
4. Бельтюков В. И. Значение исследований овладения произношением в норме для сурдопедагогической и логопедической практики // Дефектология. - №3. - 1997.- С.7-9.
5. Бельтюков В. И. Механизмы овладения произношением слышащими детьми // Дефектология. - №1. - 1998. – С.12-13.
6. Бельтюков В. И., Салахова А. Д. Закономерности овладения произношением слышащими детьми // Дефектология. - №5. - 1976. – С.3-4
7. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання – К.: Освіта, 1997.- 487с.
8. Белова О.Б. Дослідження стану агресії у молодших школярів з фонетичним недорозвиненням мовлення / Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць / за ред. В.М.Синьова, О.В.Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2016. – Вип. 8.– С. 20–29.
9. Гаврилова Н.С. Нарушение развития кинетического и кинестетического праксиса у детей с дислалией, ринолалией и дизартрией . Современная образовательная среда: приоритетные направления развития // материалы международной научной конференции (Минск, 22-23 октября 2009 г.) в 4-х частях, ч.3. – Минск, 2010. - С. 293-300.
10. Гаврилова Н.С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія.- Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – 200с.
11. Гаврилова Н.С. Програма з математики для підготовчого і першого класів спеціальної загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Програми для загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими

порушеннями мовлення (підготовчий, перший класи). – К.: Початкова школа, 2005. - С. 49 – 71. (Рекомендована Міністерством освіти і науки України)

12. Гаврилова Н.С. Програма з математики для другого, третього і четвертого класів спеціальної загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (другий, третій, четвертий класи). Частина I. – К.: Неопалима купина, 2006. – С. 255-358. (Рекомендована Міністерством освіти і науки України).

13. Гаврилова Н.С. Особливості навчання математики молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2007. – 268с. Навчальний посібник.

14. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія.- Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – 200с.

15. Бондаренко А. Н.. Словесные игры в детском саду. 2-е издание. - М.: Просвещение. - 1987. – 38с.

16. Волкова Л.С. Логопедия М.: Просвещение, –1989. - 345с.

17. Волкова Г. А. Логоритмическое воспитание детей с дислалией. //Методические разработки и проведение коррекционных занятий. – СПб.:СПб,- 1992. – 61с.

18. Венгер Л. А., Пилюгина Э. Г. Воспитание сенсорной культуры ребёнка. – М.: Просвещение, 1988. – 88 с.

19. Воспитание и обучение детей с расстройствами речи / Под. ред. В.И.Петрова.– М.:Просвещение, 1988.- 82с.

20. Выготский Л. С. Педагогическая психология // Под ред. В.В.Давыдова, - М.:Просвещение, 1991. - 153с.

21. Галанов А.С. Психодіагностика дітей. - М.: Сфера, 2002.- 114с.

22. Гаркуша Ю. Ф. Система коррекционных занятий воспитателя в детском саду для детей с нарушением речи. – М.:Педагогика, 1992. – 72с.

23. Гаубих Ю. Г., Липкина Ю. С. Игры в логопедической работе с детьми / Под ред. Селиверстова В. И. –2-е изд. – М.: Просвещение. – 1989. – 84 с.

24. Гвоздев А. Н. Вопросы изучения детской речи. – М.:Просвещение, 1981.- 97с.
25. Гойхман О. Я., Надеина Т. М. Основы речевой коммуникации. Учеб. Для вузов. //Под ред. Гойхмана О. Я. – М.; ИНФРА – 1997. – 272с.
26. Дефектологический словарь. – М.:Педагогика, 1980. – 381с.
27. Дислалія [навчальний посібник] / М. К. Шеремет, О. В. Ревуцька. - К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. - 160 с.
28. Дяченко К.Г. Логопедична робота в освітніх закладах. – К.:Освіта, 2004. – 140с.
29. Ефименкова Л. Н. Формирование речи у дошкольников. – М.:Просвещение, 1985. – 54с.
30. Жинкин Н. И. О теориях голосообразования. Мышление и речь. - М.:Просвещение, 1983. – 79с.
31. Жукова Н. С., Мастюкова Е. М., Филичёва Т. Е. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. – М.:Педагогика, 1990. – 56с.
32. Занятия по развитию речи в детском саду. Кн. для воспитателей детского сада. // Под ред. Ушаковой О. С. – М.; Просвещение, 1993. – 271с.
33. Зуева Л. Н. и др. Думай – говори. Занимательные упражнения по развитию речи дошкольников. Кн. для воспитателей дет. сада, педагогов и родителей. – М.: Просвещение, 1996. – 79с.
34. Каше Г. А., Филичёва Т. Е. Программа обучения детей с недоразвитием фонематического строя речи. – М.:Просвещение, 1988.- 64с.
35. Ковшиков В. А. . Принципы формирования языкового механизма у детей // Межвуз. сборник научных трудов. Принципы и методы логопедической работы. – Л.:АИСТ, 1994.-С. 45.
36. Лепетченко М. В. Логопедія. Дислалія : навчально-методичний посібник [для студ. спец. 6.010105 Корекційна освіта] / М. В. Лепетченко – Д., 2015. – 36 с.
37. Логопедія. Підручник. За ред. М.К.Шеремет. - вид. 3-тє, перер. та доповн. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. - 776 с.

38. Логопедія. Підручник, друге видання. / За ред. М.К. Шеремет. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. - 672 с.
39. Логопедия. // Под ред. Волковой Л.С., Шаховской С.Н. – М.:Педагогика, 1998.- 483с.
40. Львов М. Р. Основы теории речи: уч. пос. для студ. пед. вузов. – М.: Академия, 2000. – 247с.
41. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей. – К.:Освіта, 2002. – 140с.
42. Миронова С. А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях. – М.:Просвещение, 1991. – 38с.
43. Михаць Л. Дислалія: як їй запобігти // Ваше здоров'я.- 1994.- № 41.- С.9- 29.
44. Мілевська О.П. Програма логопедичної практики: Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ІВД, 2009. – 56 с.
45. Мілевська О.П. Діагностичний інструментарій в роботі логопеда: навчально-методичний посібник . – Кам'янець-Подільський: ІВД, 2009. – 50 с.
46. Мілевська О. П. Логотренінг як форма роботи зі стимуляції у дітей мовленнєвих механізмів різного рівня / О. П. Мілевська // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. - 2010. - Вип. 14. - С. 165-174.
47. Мілевська О. П. До питання формування зв'язних висловлювань в учнів із загальним недорозвитком мовлення / О. П. Мілевська // Логопедія. - 2011. - № 1. - С. 45-50.
48. Мілевська О. П. Методичні аспекти формування описових умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення / О. П. Мілевська // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2017. - Вип. 75(1). - С. 137-140.
49. Основы логопедии с практикумом по звукопроизношению / Под ред. Т. В. Волосовец. – М.:Просвещение, 2002. – 179с.
50. Основы теории и практики логопедии / Под ред. Р. Е. Левиной. – М.:Просвещение, 1988.- 120с.

51. Пінчук Ю.В. Основи методики виховання правильної вимови звука при дислалії [Електронний ресурс] : Педагогіка та методики: спеціальні. Збірник наукових праць.- К.: 2000. – с. 43-49. — Режим доступу до журн. :http://npu.edu.ua/!e-ook/book/html/D/ikpp_kl_Hrestomatiya_z_logopedii/310.html
52. Парамонова Л. Г. Упражнения для развития речи. – СПб.; Дельта 1998. – 208с.
53. Парамонова Л. Г., Головнева Н. Я. Подготовка к школе: речь, письмо, математика. – СПб.; Дельта, 1999. – 100с.
54. Пиаже Жан. Речь и мышление ребёнка. – СПб.:СПб, 1997. – 256с.
55. Резниченко Т. С, Ларина О. Д. Говори правильно: звуки, слова, фразы, речь. : Альбом для педагога. – М.: Владос, 2000. – 96с.
56. Савіна Л. П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят. – К.: Школа, 2002. – 48с.
57. Савченко М.А., Смирнова Л.О. Виправлення вад вимови в учнів молодшого шкільного віку. - К.:Освіта, 1989. - С.57-69.
58. Тарасун В.В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2004. – 348 с.
59. Тарасун В. В. Науково-методичні основи формування знань, умінь та навичок у дітей з труднощами у навчанні /навчально- методичний посібник: Міністерство освіти і науки України, Інститут дефектології АПН України, Інститут змісту і методів навчання. – К.: Науковий світ, 1998. – 102с.
60. Ты и твоя речь: Для обучения детей культуре речи в семье, детском саду, и далее. – Екатеринбург: Фактория, 1998. – 141с.
61. Филичёва Т. Б., Туманова Т. В. Дети с фонетико-фонематическим недоразвитием. Воспитание и обучение. Учебно-методическое пособие для педагогов и воспитателей. – М.:Просвещение, 2000. – 80с.
62. Фомичева М. Ф. Воспитание у детей правильного произношения. – М.:Педагогика, 1981. – 82с.

63. Швайко Г. С. Игры и игровые упражнения для развития речи / Под ред. Гербовой В. В., - М.: Просвещение, 1983. – 56с.

64. Шмаков С. А. От игры к самовоспитанию: Сборник игр – коррекций. – М.: Новая школа, 1993.- 71с.

65. Филичёва Т. Б. Чевелёва Н. А. Логопедическая работа в специальном детском саду. – М.:Просвещение, 1987. – 157с.

66. Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста: Учебное пособие для студентов. – М.: Академия, 1999. – 560с.

67. Хватцев М. Е. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста. – М.:Педагогика, 1981. – 152с.

68. Шеремет М. К. Корекція просодичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією: навч.-метод. посіб. / М. К. Шеремет, О. В. Боряк. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – 192 с.

69. Шеремет М. К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах України / М. К. Шеремет // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. - 2011. - Вип. 17(1). - С. 7-11.

70. Шеремет М.К. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К.Шеремет. - К.: видавничій дім "слово" ,2010. - 672 с.

71. Шеремет М.К. Логопедія. Підручник, третє видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К.Шеремет. — К.: Слово, 2014. — 672 с.